

فهرست کتاب معراج السعادة

باب چهارم

اخلاق حسنه و ذميه و فوايد و مفسد آنها

مقام اول عدالت

اقسام و درجات عادل

اقسام عدالت

عدالت سرمنشأ کمال و سعادت

اتصاف مصلح به عدالت

مقام دوم معالجه اخلاق ذميه به قوه عاقله

معالجه جربزه و جهل و تحصيل ضد آنها

حکمت در مقابل جربزه و جهل

شرافت و فضيلت علم و علماء

آداب و شروط تعلم

آداب تعليم

علم اصول عقايد

احتراز از معاصي سبب اعتقاد جازم

تلقين ترجمه عقايد به اطفال

وجوب عيني علم اخلاق

علم مقدمه عمل

جهل مرکب

شک و حيرت

يقين و اقل مراتب آن

علامات صاحب يقين

مراتب يقين

شرک و اقسام آن

توحيد و اقسام آن

مراتب توحيد و اثرات آن

علائم ترقي در مراتب توحيد

آشنائي با اسرار ملک و ملکوت

الهام ربّاني و وسوسه شيطاني

خواطر نفساني و وساوس شيطاني

افکاري که دل را مشغول مي کند

اقسام الهام و وسوسه و علامات آنها

مضرّات وساوس شيطاني و خواطر نفساني

معالجه امراض نفساني

غفلت از خدا سبب وسوسه شيطان

ذکر قلبي مانع وساوس و خواطر

کيفيت سد ابواب خواطر، و رفع وساوس

مقدمات نافعه

شناختن نفس مقدمه شناختن خدا

تأثير شناختن نفس در تهذيب اخلاق

ترکيب انسان از جسم و نفس

راه شناختن نفس

حقيقت و ماهيت آدمي

سير به عالم بالا با جنبه روحاني

لذت و الم جسم و روح

مفسد بيماري نفس و فوائد صحت آن

علم بدون تزکيه، علم نيست

توجه به صحت جسم، و غفلت از صحت روح

حصول ملکات نفسانيه به تکرار اعمال

فايده علم اخلاق و برتري آن بر ساير علوم

تهذيب اخلاق و ثمره آن

سعید مطلق کيست

باب دوم

قواي نفس انساني و اخلاق ذميه

قواي چهارگانه و تبعيت ساير قوا از آنها

قوه عاقله

لذت و الم قواي چهارگانه

منحصر نبودن لذات در لذات جسم

سعي در استيلاي قوه عاقله بر ساير قوا

قواي چهارگانه سر منشأ نيکيها و بدیها

شأن قواي چهارگانه

کارفرماي قوه عامله

اجناس صفات رذيله

مقابل هم بودن اوصاف رذيله و صفات فاضله

مشتبه شدن صفات رذيله به صفات حسنه

باب سوم

محافظت اخلاق حميده و معالجه اخلاق رذيله

حفظ تعادل اخلاق حميده

شباغت علم اخلاق به علم طب

مقدمات تزکيه نفس

تشخيص امراض نفساني

اسباب امراض نفساني

راه معالجه امراض نفساني

خواطر و افکار محموده و اقسام آنها
 تدبیر در آفرینش اقلیم وجود
 حکمت الهی در خلقت پشه و زنبور
 قدرت‌نمایی حق در خلقت انسان
 تفکر در استخوان‌ها و رگهای بدن
 تأمل در عجایب استخوان سر
 نگاهی به اسرار چشم و نقش آن
 در عجایب گوش
 حکمت‌های نهفته در صورت انسان
 دستگاه گوارش بدن
 دستگاه گردش خون
 نگاهی به چگونگی خلقت دست‌ها و انگشتان
 ترکیب مخصوص آفرینش پای آدمی
 حکمت الهی در غذا و تربیت نوزاد
 نقش قوه خیالیه و واهمه و عاقله
 فو و بخشش و فضیلت آن
 غلظت و درشتی در گفتار و کردار
 شرافت مدارا کردن با مردم
 کج خلقی
 معالجه کج خلقی
 عداوت و دشمنی
 معالجه عداوت و دشمنی
 مذمت ضرب، فحش، لعن و طعن
 نفرین به مسلمان
 تفکر در آیات آفات
 عجب و خود بزرگ بینی و مذمت آن
 عجب، سر منشأ آفات و صفات خبیثه دیگر
 مشاهده قدرت پروردگار در کره زمین
 انواع گیاهان و فواید آنها
 درختان و شکوفایی آنها
 اصناف حیوانات
 عجایب دریاها
 تفکر در کرات آسمانی
 عظمت آسمان‌ها
 تفکر در اعمال و افعال خود
 مکر و حيله
 طریقه خلاصی از مکر و حيله
مقام سیم
 صفات رذيله متعلق به قوه غضبیه
 تهوّر

جبن
 خوف و اقسام آن
 انواع خوف مذموم
 علل خوف از مرگ
 اطمینان قلب و طریقه تحصیل آن
 ایمنی از مکر خدا
 سبب ایمنی از مکر الله
 خوف از خدا و انواع آن
 مکروهاتی که سر منشأ خوف و ترس است
 خوف از سوء عاقبت
 خوف از خدا عالی‌ترین درجه خوف
 کیفیت تحصیل صفت خوف از خدا
 علت نترسیدن از سوء خاتمه
 راه محافظت خاطر از معاصی در وقت مردن
 یأس و ناامیدی از رحمت خدا و مذمت آن
 رجاء و امیدواری به خدا
 آیات و اخبار در فضیلت رجاء
 معالجه مرض عجب
 معالجه تفصیلی مرض عجب
 علاج عجب به علم
 علاج عجب به عبادت و طاعت
 علاج عجب به ورع و تقوی و نحو این‌ها
 علاج عجب به حسب و نسب
 علاج عجب به جمال
 در علاج عجب به مال
 علاج عجب به قوت و قدرت خود
 علاج عجب به جاه و منصب و نحو این‌ها
 علاج عجب به عقل و زیرکی خود
 شرافت شکسته نفسی و حقیر شمردن خود
 کبر و فرق آن با عجب
 اموری که وسیله نجات مؤمنین است
 متکبرین در روز قیامت
 اقسام تکبر و درجات متکبرین
 طریقه معالجه تکبر
 علائم و نشانه‌های تکبر و تواضع
 تواضع و فروتنی
 مذموم بودن ذلت و خواری
 افتخار (فخر) و مذمت آن
 بغی و سرکشی و علاج آن
 خودستایی
 عصیت

کتمان حق و مذمت آن

انصاف

قساوت قلب و سخت دلی و علاج آن

مقام چهارم

صفات رذيله متعلق به قوه شهویه

مذمت شره و مفساد شکم پرستی

ثمرات گرسنگی

مفساد پیروی از شهوت فرج

مذمت خمود و فواید نکاح

عفت، ضد شره و خمود

حقیقت دنیا فی نفسه

حقیقت دنیا در حق بندگان

تقسیم دنیا به مذموم و غیر مذموم

مذمت دنیا و بی‌ارزشی و بی‌اعتباری آن

چیزهایی که دنیا را به آنها تشبیه کرده‌اند

بیان دنیای ممدوح و مذموم

اقسام آنچه در دنیا هست

فقر و غنا و حالت‌های آنها

مذمت مال و مال‌داری

مدح مال

رجاء و امیدواری بدون طاعت

خوف اصلح است یا رجاء؟

طریقه تحصیل رجاء

مفساد مال

ضعف نفس و معالجه آن

فواید مال

قوت نفس و طریقه تحصیل آن

طرق رهایی از مفساد مال

دنائت همت و مذمت آن

زهد و فضیلت آن

بی‌غیرتی و بی‌حمیتی و مذمت آن

زهد و زاهد از دیدگاه آیات و روایات

غیرت در دین و ناموس

نگاهی بر زهد پیامبر (ص) و علی (ع)

غیرت در اولاد و تربیت آن

درجات و اقسام زهد

غیرت در مال

عجله و شتابزدگی و مذمت آن

وقار و طمأنینه

سوء ظن و بد دلی به خدا و خلق

طریقه معالجه بدگمانی به خدا و خلق

حسن ظن به خدا و خلق

غضب و اسباب آن

غضب مفرط و مفساد آن

زاهد حقیقی و علایم او

معالجه غضب

مفساد غنا و بی‌نیازی

فقر و اقسام آن

فضیلت و شرافت فقر و فقرا

فضیلت فقیر صابر و راضی، بر غنی شاکر و سخی

فضیلت فقیر حریص بر غنی حریص

فرق بین فقیر و گدا و مذمت تکدّی

اقسام احتیاج آدمی و کیفیت سؤال کردن در آنها

حرص و مفساد آن

ملکه قناعت

طریقه معالجه صفت حرص، و تحصیل ملک‌ه قناعت

طمع و مفساد آن

شرافت استغناء و قطع طمع

بخل و مذمت آن

فضیلت سخاوت

ایثار، بالاترین مرتبه سخاوت

معالجه مرض بخل

چگونگی مصرف مال

نکات باطنیه سخاوت

زکاة

اسرار وجوب زکاة

آداب انفاق کننده

علاج منت گذاردن و ایذای فقیر

آداب انفاق شونده

خمس

نفقه اهل و عیال

صدقات مستحبه

هدیه

مهمانی کردن و آداب آن

آداب میهمان

حق معلوم، و حق حصاد

قرض دادن

مهلت دادن قرض دار

اعانت مسلمین نمودن

حفظ آبرو و دفع شرّ اشرار

ساختن مسجد، مدرسه و پل

مال حرام خوردن

اموال حلال و حرام و مشتبه و درجات آنها

فرق بین هدیه و رشوه

فضیلت اجتناب از مال حرام

مداخل مال حلال

اصناف دزدان و گدایان

خیانت و غدر در مال

خوض در باطل

سخن بی فایده گفتن

خاموشی و ترک سخنان لغو و بی فایده

مقام پنجم

صفات متعلق به قوه عاقله، غضبیه و شهویه

حسد و مفاسد آن

حسود سود نمی برد

مراتب حسد

موجببات حسد

حسدورزی هر صنفی به صنف خود

محبت دنیا منشأ همه اسباب حسد

معالجه مرض حسد با علم و عمل

حسد مایه ضرر دنیوی حاسد است نه محسود

دو قسم حسد مذموم و حرام

مدح و فضیلت نصیحت و خیر خواهی

اهانت و تحقیر نمودن بندگان خدا و مذمت آن

تعظیم و احترام کردن به بندگان خدا و فضیلت آن

احترام پیران

احترام سادات

ظلم و مفاسد آن

برگشت اثر هر ظلمی، به خود ظالم یا به اولاد او

پاسخ ظالم در روز قیامت

آه مظلوم

اعانت به ظالم و راضی به فعل او شدن

عدالت و فضیلت آن

فواید دنیوی عدالت

آثار و لوازم عدالت

حکایت دادرسی نمودن سلطان محمود غزنوی

حکایت دادرسی سلطان ملک شاه

معالجه مرض ظلم و تحصیل ملکه عدالت

ترک اعانت مسلمین و عدم اهتمام در امور ایشان

اهتمام در ثواب قضای حوایج مسلمین و اعانت بر ایشان

ثواب اعانت بر مسلمین و برآوردن حاجات ایشان

کوتاهی و مسامحه کردن در امر به معروف و نهی از منکر

اهتمام در امر به معروف و نهی از منکر

وجوب امر به معروف و نهی از منکر و شرایط آن

شرایط آمر و ناهی

شرایط امر و نهی شونده

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مختصری از محرمات شایعه در میان مردم

مذمت قهر کردن و دوری از برادران دینی

فضیلت و ثواب آشتی و الفت

قطع صله رحم و اسباب آن

وجوب و فضیلت صله رحم و فواید آن

مراد از رحمی که صله آن واجب و قطع آن حرام است

عقوق والدین و مذمت آن

فضیلت نیکی به والدین

حقوق همسایگان

مذمت عیبجویی کردن

فضیلت عیب پوشی کردن

مذمت فاش کردن راز مردم و فضیلت رازداری

سخن چینی و نمایی و مفاسد آن

اعتنا نکردن به سخن نمّام

افساد میان مردم و ذمّ و عقاب آن

اصلاح میان مردم و فضل و ثواب آن

شماتت کردن

مراء و جدال و مخاصمه

ممدوح بودن خصومت در حق شرعی

سخریه و استهزاء کردن

مزاح و خنده و بذله گویی و شوخی کردن

معنی و حقیقت غیبت

غیبت به غیر زبان

شنونده غیبت نیز حکم غیبت کننده را دارد

آیات و اخبار وارده در حرمت و مذمت غیبت

معالجه اجمالی مرض غیبت

معالجه تفصیلی مرض غیبت

مواضعی که غیبت در آنها جایز است

مواضعی که بعضی از علماء، حکم به تجویز غیبت کرده اند

شرافت ستایش و مدح مسلمین

دروغ گفتن

مواضعی که دروغ گفتن در آنها جایز است

توریه کردن

دروغهای حرامی که مردم در آنها سهل انگارند

اجتناب از کذب، و طریقه خلاصی از آن

دروغ گفتن مایه رسوایی
صدق و راستگویی
کذب در کردار و اعمال
کذب در اخلاق و مقامات دین
مفاسد و آفات زبان
صمت و خاموشی ضد آفات و مفاسد زبان
حبّ جاه، شهرت، و ریاست
آیات و روایات وارده در مذمت حبّ جاه و شهرت
جاه و ریاست بی ضرر و ممدوح
علاج عملی مرض حبّ جاه و ریاست
حکایت شاهزاده‌ای که می‌خواست داماد شود
معالجه عملی حبّ جاه
شرافت گمنامی و بی‌اعتباری
حکایت فرزند گمنام هارون الرشید
قصه معاویه، پسر یزید پلید
دوست داشتن مدح و ثناء، و کراهت داشتن ذمّ
مراتب صاحب صفت فوق
اسباب مدح و خوش‌آمدگویی
معالجه حبّ مدح و ثناء، و کراهت ذمّ
معالجه کراهت از مذمت
علاج عملی صفت مذکور
ریا
اقسام و انواع ریا
مفاسد اقسام ریا و احکام آنها
تا ریا ریشه کن نشده عبادات لازم است در خلوت انجام
شود
علاج ریا
معالجه عملی مرض ریا
اخلاص
آفات اخلاص
فضیلت و شرافت اخلاص
نفاق و دورویی، و مذمت آن
موارد استثنا شده از نفاق
غرور و مذمت
طوایف اهل غرور، و اسباب غرور، و معالجه آنها
کفار و صاحبان مذاهب فاسد
اهل فسق و معاصی
اهل علم
واعظان
مغرورین از اهل عبادت
اهل تصوف، و درویشان و فریفتگان

سلاطین و حکام و صاحبان امر و نهی
اغنيا و مالداران
طول امل و اسباب آن
قصر امل و فواید آن
طوایف مختلف مردم در رابطه با طول امل و قصر امل
معالجه طول امل
گناهکاری و اصرار بر معاصی و عدم پشیمانی از آن
توبه و پشیمانی و اسباب آن
فضیلت توبه
توبه از همه گناهان
قبولی توبه دارای شرایط
حکایت توبه «شعوانه»
حکایت توبه مرد گناهکار و قبولی توبه‌اش
اقسام توبه و بیان آنها
شرایط توبه از نظر حضرت علی (ع)
اجتناب از گناهان کبیره، کفاره گناهان صغیره
اسبابی که گناه صغیره را کبیره می‌کنند
اقسام توبه کنندگان
عدم اعتماد به نفس نباید مایه پشیمانی از توبه شود
فراموشی از اعمال خود، و غفلت از محاسبه آنها
محاسبه و مراقبه
عقل، تاجر راه آخرت
مربطه و اجزای آن
کیفیت محاسبه نفس
اسبابی که اعمال مربوطه با آنها آسان می‌شود
مطالعه احوال صالحین سلف
مذمت کراهت و شرافت ضد آن (محبت)
وجوه ادراک آدمی و اقسام موجودات
اسباب محبت و اقسام آن
هیچ دلی از محبت خالی نیست
محبت به خدا بالاترین محبت‌ها
اجتماع همه اسباب محبت در حق پروردگار
فساد قول کسی که محبت خدا را فقط مواظبت بر طاعات
می‌داند
محبت خدا از نظر قرآن و پیامبر اکرم (ص)
محبت خدا از نظر پیامبران الهی
محبت خدا اکمل لذتها
راههای لقاء و مشاهده و وصال حضرت حق
طریق تحصیل محبت و معرفت خدا
علایم و آثار محبت خدا
حکایت بنده‌ای که ذره‌ای از معرفت خدا به او عطا شد

علایم و آثار دیگر محبت و معرفت خدا
 ابراهیم خلیل الرحمن و محبت و معرفت خدا
 حکایت فرزند قربانی کردن ابراهیم
 حقیقت شوق به لقای خدا
 حقیقت انس به خدا
 خلوت و عزلت و فواید آن
 فواید مخالطه با مردم
 خلوت و عزلت بهتر است یا مخالطه با مردم؟
 آیات و اخباری که دلالت می‌کنند که خدا بندگان خود را
 دوست دارد
 پیرامون حبّ فی الله و بغض فی الله
 درجات معصیت و اظهار بغض
 وفا و جفا
 اعتراض بر اراده و تقدیرات خدا
 رضا بر قضا و مقدرات الهی
 رضا از ثمرات محبت
 عدم منافات رضا با دعا
 حلم و کظم غیظ
 در صدد انتقام بودن و مذمت آن
 طریق تحصیل رضا
 حزن و اندوه بر امور دنیویّه و علاج آن
 مذمت بی‌اعتمادی به خدا و اعتماد به غیر خدا
 توکل بر خدا و فضیلت آن
 تقسیم امور بندگان
 عدم منافات اسباب با توکل
 درجات توکل
 طریقه تحصیل صفت توکل و علامت حصول آن
 کفران نعمت و شکر آن
 فضیلت شکر نعمت
 شناختن اشیایی که رضای خدا در آنهاست
 شکر نعمت و کفران نعمت به اموری که در اختیار انسان
 است
 شناختن نعمتهای الهی
 فهمیدن و درک غذا قبل از خوردن
 رغبت آدمی به غذا
 حکمت‌های نهفته در دانه گندم
 تصرفات لازم برای تحصیل نان
 طبقات و اصناف ملائکه و اعمال ایشان
 سبب تقصیر مردم در شکرگزاری
 طریقه تحصیل شکرگزاری حضرت باری
 جزع و بی‌تابی

صبر و شکیبایی

صبر در حال رفاهیت و نعمت
 ثمراتی که بر صبر مترتب می‌شود
 اموری که طالب صبر باید مراعات نماید
 صبر حضرت ایوب (ع)

باب پنجم

اسرار و آداب عبادت

مقصد اوّل

در طهارت و نظافت
 آداب باطنیه طهارت بدن از خبث
 آداب باطنیه طهارة بدن از حدث
 ازاله فضلات و کثافات بدن

مقصد دوّم

آداب باطنیه نماز، ذکر و دعا
 بعضی از اسرار و آداب باطنیه نماز
 چیزهایی که حقیقت و روح نماز است
 غفلت، مخالف روح و حقیقت نماز
 علل و اسباب آداب باطنیه نماز
 طریقه تحصیل اسباب و آداب باطنیه نماز
 اقسام اسباب مشغولی دل
 اسرار و اشارات متعلّقه به شروط و افعال و ارکان نماز
 آداب دخول در نماز
 آداب قرائت و بقیه اعمال نماز
 آداب و شرایط امام جماعت
 در بعضی از آداب باطنیه ذکر و دعا
 بعضی از آداب و شرایط ذکر
 بعضی از آداب و شرایط دعا

مقصد سوم

آداب تلاوت قرآن، روزه، حج و زیارت
 بعضی از شرایط و آداب تلاوت قرآن
 آداب ظاهریّه قرائت قرآن
 آداب باطنیه قرائت قرآن
 شمه‌ای از آداب روزه
 درجات روزه
 بعضی از آداب حجّ
 بعضی از اسرار آداب باطنیه حجّ
 اموری که هنگام توجه به حجّ باید مراعات شود
 اسرار باطنیه مقدمات و اعمال حجّ
 آداب زیارت بعضی از مشاهد مشرفه